

Blendow Lexnova Expertkommentar - Entreprenadrätt, oktober 2017

T 1050-16 - en rättslig analys om direktkravs rätt

Bakomliggande omständigheter i målet^[1]

Twisten mellan Codan Forsikring AS, genom Trygg-Hansa Försäkring Filial, ("Trygg-Hansa"), och Skanska Norge AS, ("Skanska"), har sin bakgrund i följande:

Cremona Construction Consult AB ("Cremona") fick år 2008 i uppdrag av Skanska att utföra projektering av bostäder i en ort norr om Oslo. Under projekteringsperioden uppstod tvist mellan parterna. Skanska gjorde den 26 maj 2009 gällande att Cremona gjorde sig skyldigt till väsentliga fel i projekteringsarbetet och varslade om ekonomiska konsekvenser till följd av felaktigt utförd projektering. Skanskas krav gentemot Cremona förtydligades den 23 juni 2009 och den 12 oktober 2009, efter ytterligare skriftväxling mellan parterna, hävde Skanska parternas avtal.

Cremona försattes i konkurs den 10 februari 2010.

Den 8 juni 2010 riktade Skanska krav mot Cremonas försäkringsgivare Trygg-Hansa och begärde ersättning ur Cremonas ansvarsförsäkring. Ansvarsförsäkringen var en del av Cremonas företagsförsäkring. De mellan Cremona och Trygg-Hansa gällande försäkringsvillkoren innehöll bl.a. följande villkor:

"Den som vill utnyttja försäkringen måste anmäla detta inom sex månader från det att någon gjort gällande ett skadeståndskrav mot den försäkrade. Om så inte sker är Trygg-Hansa fritt från sina åtaganden [...]."

Med hänvisning till ovanstående villkor och det faktum att Cremona inte hade anmält något ersättningsanspråk till Trygg-Hansa inom den föreskrivna tiden bestred Trygg-Hansa Skanskas krav på försäkringsersättning.

Den juridiska regleringen avseende direktkrav

En ansvarsförsäkring ger den försäkrade ett skydd mot skadeståndsansvar. Den försäkrades rätt till försäkringsersättning förutsätter således i princip ett däremot svarande skadeståndsansvar gentemot en skadelidande tredje man.

Enligt 9 kap. 7 § 2 st. försäkringsavtalslagen (2005:104), ("FAL") får vid ansvarsförsäkring den skadelidande i vissa fall rikta krav direkt (ett så kallat "direktkrav") mot skadevållarens försäkringsbolag. Enligt nämnda bestämmelse gäller detta bl.a. om konkurs har beslutats avseende försäkringstagaren/skadevållaren.

Huruvida en skadelidandes direktkravs rätt på skadevållarens ansvarsförsäkring enligt försäkringsavtalslagen är helt accessorisk till skadevållarens rätt att utfå ersättning från sin ansvarsförsäkring, eller om rätten står på egna ben, är omdiskuterat.^[2] För det fall direktkravs rätten är helt accessorisk till skadevållarens rätt innebär det att även den som har direktkravs rätt går förlustig om rätten till försäkringsersättning om skadevållaren (försäkringstagaren) underlåter att i rätt tid anmäla skadan till försäkringsgivaren. Om direktkravs rätten inte är helt accessorisk i

förhållande till skadevållarens rätt uppstår frågan om i vilka delar direktkravsrätten är självständig samt inom vilken tid den skadelidande har att rikta krav mot försäkringsgivaren för att undvika preklusion.

Vad Högsta domstolen (HD) hade att pröva i [T 1050-16](#) var just huruvida Skanskas krav på försäkringsersättning från Trygg-Hansa enligt 9 kap. 7 § FAL hade prekluderats; det vill säga om Skanskas rätt till ersättning enligt försäkringsavtalet bestod trots att varken Skanska eller Cremona hade anmält ersättningskravet till Trygg-Hansa inom den tidsfrist som föreskrevs i försäkringsvillkoren, jfr 8 kap. 20 § FAL i dess tidigare lydelse.

Är direktkravsrätten accessorisk eller självständig?

I målet mellan Trygg-Hansa och Skanska biföll såväl Stockholms tingsrätt som Svea hovrätt Skanskas talan och fastställde att Skanska hade rätt till försäkringsersättning av Trygg-Hansa. HD gjorde emellertid en annan bedömning.

I domskälen anför HD att utgångspunkten för regleringen om direktkravs rätt i försäkringsavtalslagen är att den skadelidande får göra gällande den försäkrades rätt enligt försäkringsavtalet på samma sätt som om den skadelidande förvärvat rätten från den försäkrade, och att försäkringsbolaget å sin sida får göra gällande samma invändningar mot den skadelidande som mot den försäkrade.^[31] Vidare anför HD att dessa utgångspunkter, som kan härledas tillbaka till regleringen i 1927 års lag om försäkringsavtal, innebär att direktkravs rätten i försäkringsavtalslagen i princip är härledd från den försäkrades rätt samt att detta ligger väl i linje med ordningen i 1 kap. 6 § 2 st. försäkringsavtalslagen. HD konstaterar därefter att 1 kap. 6 § FAL visserligen föreskriver att *vissa* villkor vid ansvarsförsäkring som är till nackdel för den skadelidande är utan verkan mot den ersättningsberättigande, men att lagstiftaren *inte* har föreskrivit att *samtliga* villkor till den skadelidandes nackdel är överksamma mot en skadelidande tredje man. HD konstaterar att huvudregeln beträffande direktkravs rätt vid den försäkrades konkurs därmed kan beskrivas som att den skadelidande varken kommer i bättre eller sämre läge än den försäkrade.

HD anför vidare att den skadelidande har en direktkravs rätt också i andra fall än vid den försäkrades konkurs, bl.a. om den försäkrade enligt lag är skyldig att ha ansvarsförsäkring som omfattar skadan (se 9 kap. 7 § 2 st. p. 1 FAL). Avseende direktkravs rätten som följer av en obligatorisk ansvarsförsäkring gör HD en åtskillnad i förhållande till tidigare fastställd huvudregel om att den skadelidande varken kommer i bättre eller sämre läge än den försäkrade.

HD konstaterar att en skadelidande vid fall då dennes direktkravs rätt bygger på en för skadevållaren obligatorisk ansvarsförsäkring visserligen inte har en fullt ut självständig ställning i förhållande till den försäkrade, men att den skadelidandes intresse i dessa fall träder i förgrunden på ett sätt som kan ge anledning att tolka lag och avtal till dennes fördel.^[4] HD anför vidare att frågan om i vad mån försäkringsbolaget vid en sådan försäkring kan göra gällande samma invändningar mot den skadelidande som försäkringstagaren därför får avgöras från fall till fall, med beaktande främst av den försäkrades intresse och det syfte som bär upp den regel som försäkringsbolaget stödjer sig på.^[5]

HD motiverar åtskillnaden mellan de båda situationerna med att det vid andra fall än obligatorisk ansvarsförsäkring inte finns någon garanterad direktkravs rätt för den skadelidande. Försäkringstagaren förfogar vid dessa fall över sitt försäkringsskydd och kan på eget bevåg låta försäkringsskyddet förfalla, alternativt avtala bort möjligheten till försäkringsersättning. Det sagda talar, enligt HD, för att den skadelidande vid fall då direktkravs rätten bygger på en obligatorisk ansvarsförsäkring är i en mer utsatt ställning, vilket föranleder en annan tolkning av dennes direktkravs rätt.

I sammanhanget bör framhållas att det numera följer av 8 kap. 20 § FAL att en anmälningsfrist enligt den aktuella bestämmelsen inte påverkar en skadelidandes rätt att rikta direktkrav mot försäkringsbolaget grundade på obligatorisk ansvarsförsäkring. Någon motsvarande lagreglering för övriga fall av direktkrav, t.ex. vid den försäkrades konkurs, saknas än idag.

Borde försäkringstagarens försummelse verkligen drabba den skadelidande?

De justitieråd som var skiljaktiga i T 1050-16 ansåg inte att vägledning i dessa fall ska hämtas från principen om att den som förvärvar en fordran inte ska komma i bättre eller sämre rätt än överlåtare. Som skäl därtill anfördes bl.a. att regleringen av direktkravs rätt är en skyddslagstiftning, till för att skydda skadelidanden när skadevällaren inte kan göra rätt för sig, vilket innebär att skadevällarens försummelse inte borde drabba den skadelidandes rätt till ersättning.

Stefan Lindskog, ordförande i HD, var inte skiljaktig men tillade för egen del att det faktum att ett uttryckligt undantag för obligatorisk ansvarsförsäkring numera har införts i 8 kap. 20 § 4 st. FAL inte ska tolkas så att någon motsvarande begränsning av en fristregels verkningar inte gäller vid direktkrav på annan grund. Stefan Lindskog anförde även att en sådan tolkning stämmer väl överens med lagens systematik i övrigt. HD:s ordförande avslutade dock sitt tillägg för egen del med följande instruktion om rättsfallets betydelse till lagstiftaren:

”Om det finns rättspolitiska skäl för att trygga den skadelidande genom att göra hans rätt mer fristående från den försäkrades rätt än vad som följer av försäkringsavtalslagen sådan som den är nu, så bör det enligt min mening ske genom att direktkravs rätten inte kopplas till några förutsättningar på den försäkrades sida (såsom t.ex. konkurs). Huruvida det finns sådana rättspolitiska skäl lämnar jag här öppet.”

När olyckan är framme

Som vi behandlat ovan finns det i T 1050-16 antydanden om att utgången i målet inte ger skadelidanden det skydd som ansvarsförsäkringen är tänkt att ge. Till dess att lagstiftaren väljer att behandla nämnda bestämmelser i försäkringsavtalslagen har dock branschens aktörer acceptera och förhålla sig till den tolkning av direktkravs rätten som HD har gjort.

Genom avgörandet fastställer HD att en skadelidande med direktkravs rätt inte kan få bättre rätt än den försäkrade (med undantag för när direktkravs rätten är grundad på en obligatorisk ansvarsförsäkring). En skadelidandes direktkravs rätt på skadevällarens ansvarsförsäkring är således accessorisk till skadevällarens rätt att utfå ersättning från sin ansvarsförsäkring, i vart fall i frågan om när krav ska framställas för att anspråket på försäkrings ersättning inte ska prekluderas. Det varje aktör inom byggbranschen därför bör ta till sig är att det, när en skada har inträffat, inte duger att förlita sig på skadevällarens uppgifter om att denne har anmält skadan på sin ansvarsförsäkring (eller har för avsikt att göra en sådan anmälan).

Enligt 9 kap. 7 § FAL är såväl försäkringstagare som försäkringsgivare skyldiga att lämna upplysningar om försäkringen på den skadelidandes begäran. I Sverige finns ett begränsat antal försäkringsbolag som utfärdar ansvarsförsäkringar varför det inte är alltför krångligt att ringa in vilket bolag som skadevällaren har sin försäkring hos och vilka frister som gäller för framställande av krav på försäkrings ersättning. För det fall försäkringsbolaget ej svarar på en sådan fråga kan försäkringsbolaget ådra sig ett skadestånds ansvar för det fall skadelidanden av den anledningen missar att framställa krav mot rätt försäkringsbolag i rätt tid.

Det är en god idé att ha som vana att alltid ha med information om vilket försäkringsskydd som respektive part har, och hos vilken försäkringsgivare, i entreprenadkontrakt. Vid stora byggnationer är det emellertid i regel flertalet aktörer som är verksamma samtidigt. Den aktör som orsakar en skada kan vara en kontraktspart till den skadelidande, men det kan lika gärna vara en sidoentreprenör. Vi rekommenderar därför att ett separat dokument där varje aktörs försäkringsskydd och försäkringsgivare upprättas och dokumenteras på säkert sätt innan arbetena drar igång, för att vara på den säkra sidan när olyckan väl är framme.

[1] Härmed åsyftas Högsta domstolens dom av den 5 juli 2017, T 1050-16.

[2] Se bl.a. SOU 1989:88 s. 348 och prop. 2003/04:150 s. 227 ff och s. 479 ff samt van der Sluijs, Direktkravs rätt vid ansvarsförsäkring, 2006 s. 161.

[3] Jfr prop. 2003/04:150 s. 228 f och 479 f.

[4] NJA II 1927 s. 504 f.

[5] Jfr [NJA 2009 s. 355](#)

Vanja Eriksson

Tingsnotarie vid Stockholms tingsrätt, specialiserad inom entreprenadrätt samt process- och skiljemannarätt. Tidigare verksam på AG Advokat.

Johan Wingmark

Advokat och delägare på AG Advokat, specialiserad inom entreprenadrätt samt process- och skiljemannarätt. Tidigare verksam vid Svea hovrätt.